

Göta hovrätt, Domstols- byggnaden, F003001

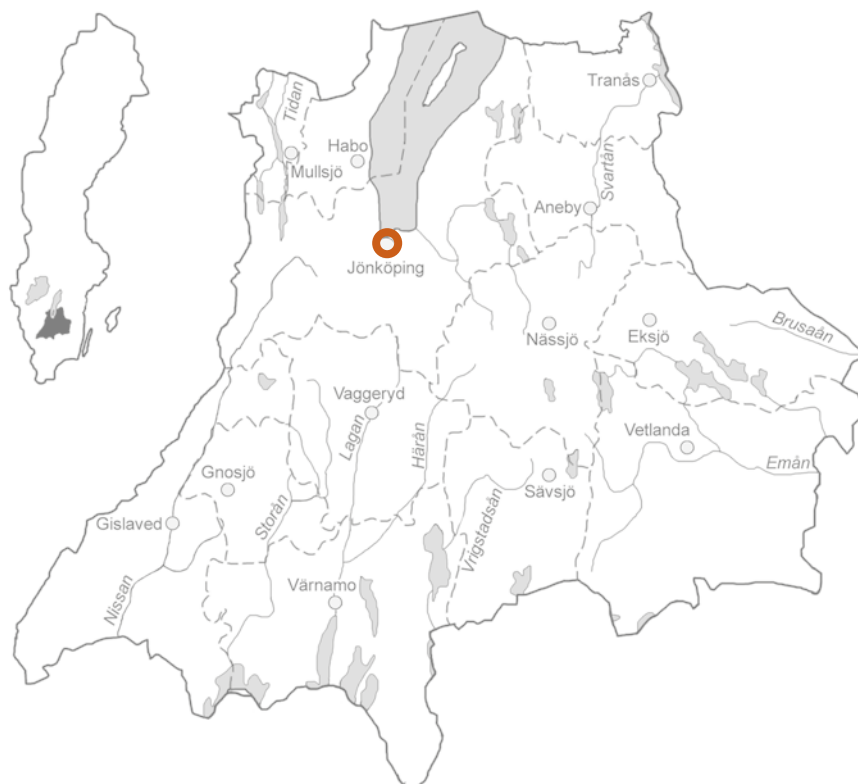
Antikvarisk medverkan i samband med
omfogning av den östra fasaden,
Jönköpings stad i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Göta hovrätt, Domstolsbyggnaden, F003001

Antikvarisk medverkan i samband med omfogning av den
östra fasaden,
Jönköpings stad i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Jönköpings läns museums dnr: 2020-197

SFV:s dnr: 0696/20

RAÄ:s dnr: RAÄ-2020-1421

Rapport och foto: Anders Franzén

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Distribution: Digital pdf.

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2020

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte.....	5
Historik.....	6
Beskrivning inför åtgärder.....	8
Vidtagna åtgärder.....	10
Omfogning och konservering.....	10
Fönsterbleck.....	15
Ankarjärn och ankarslutar.....	17
Kulörundersökning på källarluckor.....	18
Kulturhistoriska iakttagelser.....	18
Inristning 1902.....	18
Drevning med lump.....	19
Övrigt.....	19
Sammanfattning.....	20
Administrativa uppgifter.....	20
Referenser.....	21
Arkiv.....	21
Otryckta källor.....	21
Tryckta källor och litteratur.....	21

Bilagor

Bilaga 1. Resultat från färgarkeologiska undersökningar.....	23

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Göta hovrätt 2016. Foto Göran Sandstedt.

Inledning

Riksantikvarieämbetet lämnade tillstånd till restaurering av den östra fasaden på det statliga byggnadsminnet Göta hovrätt den 8 juli 2020. Beslutet stadgar att arbetena skall följas av antikvarisk medverkan. Byggherren Statens fastighetsverk (SFV) har valt att anlita Jönköpings läns museum för antikvarisk medverkan. Handläggare har varit antikvarie Anders Franzén, som även sammanställt föreliggande rapport.

Arbetena genomfördes under en period från augusti till oktober 2020. Föreliggande rapport sammanfattar vad som framkom vid arbetena.

Parallellt med den fasadrestaurering som antikvarien medverkade vid genomfördes en ommålning av fönster och lagning av plåttaket. Dessa arbeten betraktades som normalt underhåll och var inte tillståndspliktiga. Därför redovisas inte genomförandet av dessa åtgärder nedan.

Syfte

Syftet med arbetena var i huvudsak att foga om och laga upp den östra stenfasaden. Arbetena utgick från en skaderapport som konserveringsföretaget upprättat i november 2018. Under arbetets gång tillkom arbeten på fönstren och ankarjärnen.

Syftet med antikvarisk medverkan var, i enlighet med Riksantikvarieämbetets tillståndsbeslut, att kontrollera att arbetena utfördes i enlighet med tillståndet, att samråda med byggherren under byggprocessen samt att dokumentera de genomförda åtgärderna i allmänhet, men även att fånga upp eventuella kulturhistoriska iakttagelser.

Byggnadsställningarna har rests på den östra fasaden. För att inte göra ingrepp i fasaden förankrades inte byggnadsställningen i denna. I stället ordnades säker förankring på annat sätt.

Arkitekt Olof Tempelmans ombyggnadsritningar från omkring 1776. Norra fasaden till vänster och den västra gaveln till höger. Riksarkivet, Överintendents-ämbetets arkiv.

Historik

Göta hovrätt är, både som myndighet och som anläggning, en av landets mest dokumenterade företeelser. I sen tid har SFV låtit upprätta ett vårdprogram som redogör för anläggningens beskaffenhet och historia samt hur den bör förvaltas i framtiden. År 2016 utkom en bok om Göta hovrätt som ger en djupare historia om anläggningen (Franzén 2016). För att erhålla en allmän bakgrund hänvisas till dessa skrifter. Nedan redogörs mer specifikt för historia som har anknytning till de genomförda åtgärderna.

Domstolsbyggnaden uppfördes under mitten av 1600-talet, troligen efter ritningar av arkitekten Simon De la Vallée. Exteriören var ovanlig för sin tid eftersom den helt utgjordes av kvaderhuggen sandsten.

Domstolsbyggnaden byggdes om kraftigt 1779–81 då ytterväggarna stod kvar, men fönstren ändrades och förnyades. Hela takkonstruktionen gjordes också om.

Under genomförandet av de nu aktuella åtgärderna har några historiska aspekter varit särskilt intressanta. Det har främst gällt färgsättning av fönster, källarluckor och ankarjärn. Dessa har ex-cerperats och sammanställts.

Domstolsbyggnadens östra fasad under sent 1800-tal. JLM.

Domstolsbyggnaden under tidigt 1900-tal. Vid denna tid var området vid de två gavlarna torgtor. JLM.

Med utgångspunkt från Överintendentsämbetets årliga syner av Domstolsbyggnaden samt förslag till åtgärder kan man härigenom ana vilka material och kulörer som genom åren använts till de delar av byggnaden som nu berörts:

1852

Fasadens vita fogar tas bort och omfogning sker med fogbruk i samma kulör som fasaden.

1853

Fönster målas i ljus oljefärg.

1856, 1857, 1858

Alla fogar fylls med murbruk av alunskiffermjöl (hydrauliskt bruk)

1872

Alla fogar bör "strykas" med cement och färgas i likhet med förutvarande.

1874

"Plåtluckorna å huset målas i likhet med muren".

1882

Alla listverk beläggs med cement med lutning samt omfogning.

1890

Fasadernas cementfogar lagas.

1897

Fönsterbleck och betäckninglister ommålas med svart oljefärg.

1923, 1928

Vittrad sten borthugges och ersätts.

1924

Alla järnluckor målas med svart färg.

1925

Fem ytterdörrar målas i befintlig grå ton.

Detta fotografi från omkring 1905 visar bland annat att ankarslutarna vid denna tid antagligen var svarta.

På Domstolsbyggnadens fasader finns många exempel på fogning som inte ger ett prydligt intryck.

Ovan: Fönstersmyg med en fog som sluttar in mot fönsterkarmen.

Till höger: Översta våningens fönster längst mot norr hade lösa stenar. Jämför med skadebesiktningens ritning på nästa sida.

Beskrivning inför åtgärder

Den östra fasaden är liksom övriga fasader uppförd av kvaderhuggna block av Vätter-sandsten. Större delen av stenmaterialet är i god kondition. Några stenar tycks vara utbytta under 1900-talet att döma av en något annorlunda yta.

Fasadens fogar är blandade genom att de utförts med olika bruk. Variationen består både i kulör och hårdhet. En del har uppenbarligen en hel del cement inblandat. Vissa fogar är mörkgrå medan andra är betydligt ljusare. Ofta har bortfall hos kvaderstenarna fyllts upp med fogbruk vilket gett upphov till att fogarna ibland är utdragna över kvadrarna.

Fasadstenarna har också olika utseende genom att det finns något som kan uppfattas som en smutsslöja, särskilt vid hörnkedjornas prismatiska dekorhuggningar.

Fönstren är av fyrluftstyp och är spröjsade. Fönstrens kraftiga karmar sitter något indragna från murverkets yttre liv. Mellan fasadens kvadrar och fönsterkarmarna finns en bred fog som sluttar från stenfasadens yttre liv mot karmarnas sidor. Dessa fogar är överlag mörka och cementhaltiga.

Fönstren är försedda med fönsterbleck av galvaniserad plåt. Dessa finns på karmöverstyckena, på tvärposterna och på karmbottenstyckena. Fönstersnickerierna är målade i en grön kulör, NCS S 6020-G30Y.

Inför fasadrestaureringen hade AB Stenkonservering Väst upprättat en omfattande dokumentation av samtliga fasaders skador och förslag till åtgärder.

Skadebeteckning:

- Sprickor, öppen fog
- Utskjutande sten

Utdrag ut AB Stenkonservering Västs utredning. Ritningen visar den östra fasaden med inritade skador.

Här pågår borttagning av befintliga fogar.

Ovan: För att välja fogningsbruk gjordes tre olika prov på fasaden.

Till höger: Över övervåningens nordligaste fönster var stenarna lösa. Här syns också missfärgningarna efter en tidigare använd primer vid fogning.

Vidtagna åtgärder

Omfogning och konservering

I ett tidigt skede rengjordes fasaden med vatten och borstar. Denna varsamma metod innebar att en del av det som kunde upplevas som smutsslöjor inte försvann. Detta var acceptabelt både eftersom en hårdare rengöring skulle kunna inverka på stenarna och på grund av att smutsslöjorna eventuellt kunde vara en oxidering och därmed en önskvärd patina.

Vid omfogningen togs flertalet fogar bort, utom de som var särskilt stabila och hårda, eftersom man riskerade att skada fasadstenen om man angripit fogarna för hårt. Vissa lösa fogar kunde rivas varsamt utan svårighet, medan man i andra fall sågade upp ett snitt i fogen och lossade fogarna mot detta snitt. När befintligt fogbruk var utdraget på fasadstenarna gjordes försök att lossa detta med skalpell, men om detta inte kunde genomföras varsamt avbröt man åtgärden. Vid arbetena visade det sig att fasadstenarnas djup in i fasaden varierade men att det ofta rörde sig om ca 20 cm.

När fogarna var rensade i lämplig omfattning blåstes de ut med tryckluft och därefter påbörjades arbetet med omfogningen. Omfattande diskussioner fördes och undersökningar av olika alternativ prövades. Den närbelägna och samtida Kristine kyrkas sydfasad har en liknande sandstensfasad som fogades om 2004. Denna fasad användes som en referens. Vidare prövades olika bruk, både ifråga om hur mörka de var och hur varm kulör de hade. Efter att slutligen studerat tre fullskaleprov valdes ett fogbruk (Hydrauliskt kalkbruk, HK 308 NHL 3,5, 0-3 mm) från AB Bösarps Grus & torrbruk, via Bruksspecialisten. Detta bruk kan sägas vara ett medelhårt hydrauliskt kalkbruk.

Fogningen skedde på sedvanligt sätt och där fogarna var djupa bottnades fogen först med det aktuella fogbruket innan den slutliga ytfogen skapades. När fogbruket torkat en stund drogs fogen med en träpinne. Därefter skedde eftervattning.

När upplagning av fasadsten blev aktuellt användes ett stenlagningsbruk (Lithomex Stenlagningsbruk från Målarkalk AB) som färgades in i den omkringliggande stenyntans kulör. När sten behövde limmas användes Billy's stenlim från Stenteknik i Stockholm HB.

Stenfasaden avslutas upptill av en kraftig profilerad trästock, som ligger ovanpå murverket. Att åstadkomma en varaktig fog mellan ett murverk och en träkonstruktion kan innebära svårigheter vad gäller hållfastheten. Därför lades en tillskuren remsa av tjärpapp mellan den nya fog som lades överst på murverket och trägesimsen. När olika rörelser uppstår finns det redan en anvisning så att rörelserna tas upp av mellanrummet mellan tjärpappen och träet. Slutligen målades trägesimsen med linoljefärg i befintlig grön kulör, NCS S 6020-G30Y.

Ovan: I valven fanns det instoppade kilar av järn, troligen för att skapa en lämpligt distans mellan stenarna. Till vänster: Glipan mellan murverket och takgesimsen av trä.

Nedan till vänster: Den ovan nämnda glipan fogades på så sätt att det lades en remsa av tjärpapp mellan fogen och träet för att styra rörelserna mellan de olika materialen.

Nedan: Många stenar i fasaden har bomärken in-huggna efter respektive stenhuggare.

Ovan: Ett exempel på den omfogade fasaden där en del hårda fogar behållits.

Ovan till höger: Högst upp på fasaden var en del fogar bredare än på övriga delar av fasaden.

Från början var det inte inplanerat att åtgärda fogningen mot fönstren, men efter att ställningarna rests och fogarnas kondition och utseende klarlagts bestämdes att även dessa fogar skulle åtgärdas. Därför revs dessa.

Fönsterfogarna var inför arbetena av två olika bruksmaterial. Större delen var mörka och cementhaltiga, men vissa sträckor av fogarna var ljusare och kanske av ett rent kalkbruk. Vidare var fönsterfogarna, som beskrivits ovan, inför arbetena sluttande från murverkets yttre liv in till fönsterkarmens yttre kant. Konservatorsföretaget uppmärksammade att fogningen haft ett annat utseende tidigare. Då hade det funnits en synlig del av murverkets smyg och fogen hade således gått från fönsterkarmens liv och mer eller mindre rakt ut mot murnischen. Vid en närmare syn på övriga fasader upptäcktes att denna utformning fanns bevarad på de tre fönster

Ovan: Detalj av den omfogade fasaden.

Till höger: Området över övervåningens fönster längst mot norr hade lösa stenar och dessa hade sannolikt demonterats och återplacerats vid något tidigare tillfälle att döma av den numrering i rödkrita som fanns på valvets stenar.

på den södra fasaden som sitter längst österut i övervåningen. Fotografier från sekelskiftet 1900 stödde detta resonemang och därför valdes denna utformning för de nya fönsterfogarna. En bidragande orsak till beslutet var att projektgruppen även framhöll den estetiska vinningen med återgången till den äldre fogutformningen. Vid omfogningen av fönstren lades tjärad lindrev som tätning mellan mur och karm.

Ovanför ovanvåningens fönster längst norrut var valvets stenar lösa. De lösa stenarna återmurades igen. Vid ommurning framkom att det låg kilar av järn mellan stenarna för att åstadkomma en viss distans. Några sådana kilar tillvaratogs av läns museet. Dessa stenar tycks tidigare ha varit demonterade eftersom det fanns spår av handskrivna siffror med rödkrita på dem. Utöver kilar av järn påträffades även bitar av trä i fogarna. Dessa kan ha använts som distansklossar mellan stenblocken.

Ovan: Den befintliga sluttande fönsterfogen mellan mur och karm.

Ovan till vänster: Tre fönster på söderfasaden hade bevarat en äldre typ av fönsterfog med en klack mellan mur och karm.

Ovan: Rensad fönsterfog.

Till vänster. Fogning mellan karmöverstycke och murverk.

Ovan: I vissa valv över fönstren påträffades kilar av järn som sannolikt använts för att skapa en viss distans mellan stenarna. Några av dessa kilar demonterades och tillvaratogs av läns museet.
Ovan till höger: Ny fog över välvat fönster.

Arbetena omfattade i princip hela den östra fasaden. Eftersom det inte går att placera en ställningsspira vid byggnadens nordöstra hörn på grund av ett staket och att man ville undvika att placera ställningen på trottoaren nådde ställningen inte ända ut till det nordöstra hörnet. Därför är hörnkedjan där inte åtgärdad.

Arbetena med stenkonservering och fogning utfördes av AB Stenkonservering Västs konservatorer och murare. Visst samråd skedde med stenkonservator Svante Nilsson vid Prolithos stenkonservering AB.

Ovan: Bitar av trä mellan stenblock.
Till höger: Några tillvaratagna järnkilar från ett av övervåningens fönstervalv.

Fönsterbleck

Den huvudsakliga delen av fönstermålningen ingick inte i de arbeten som genomfördes hösten 2020, men vid omfogningen av fönstrens sidor blev det aktuellt att även måla fönsterkarmarna och att åtgärda fönsterblecken. Antikvarien deltog därför även i dessa diskussioner.

När arbetena startat noterades att fönsterblecken har olika utformning och tillhör två olika generationer här och på övriga fasader. En del består av ett sedvanligt bleck med låga, uppvikta gavlar. Den andra versionen består av bleck med något högre, svängda gavlar och de är dessutom försedda med en plåt som löper från karmbottenstyckets överdel, mellan karm och både, och som vinklar ner och täcker övre delen av det nedre blecket. Denna senare bedömdes vara yngre. När vissa av de äldre fönsterblecken demonterades visade sig att det fanns spikhål efter tidigare fönsterbleck. De befintliga blecken av den äldre typen är fästa i den övre halvan av karmbottenstycket. I den nedre halvan av karmbottenstycket finns en oregelbunden rad av spikhål och i vissa fall även bevarade spikar. Slutsatsen blev att fönstren tidigare – troligen ursprungligen – haft fönsterbleck som suttit lägre. När dessa kasserats placerades de nya blecken något högre.

På karmöverstyckena sitter i dag bleck som i den övre våningen följer fönstrets välvda överdel. I den inre delen avslutas de med ett uppvik, men inte någon putskant. Plåtarna var i god kondition och bibehölls och målades.

På tvärposterna sitter bleck som även har ett vinklat bleck som löper från karmbottenstyckets övre sida ner över det nedre blecket. Dessa bedömdes vara i god kondition och dessa bevarades också.

Karmbottenstyckenas fönsterbleck är utformade utan det vinklade blecket och består således endast av en sedvanlig, uppvikt plåt med en svag nedåtböjning i framkanten. Genom åren hade det

Detalj av fönster vars överdel är försedd med en plåt.

Ovan: Överdel av fönster efter omfogning och målning av karm.

Till vänster: Detalj av fönsterbleck på tvärpost.

Ovan: När fönsterblecken demonterats upptäcktes att det fanns två horisontella spikrader i karmbottenstyckena. Den övre spikraden härrörde från de befintliga blecken. Den nedre spikraden visar att fönsterblecken haft en lägre placering tidigare. Ovan till höger: Fönsterbleck inför demontering.

uppstått en glipa mellan blecket och karmbottenstycket. För att undvika vatteninträngning lossades blecken försiktigt av plåtslagaren. Karmen skrapades, håligheter kittades med linoljekitt och ytorna målades. Därefter återmonterades de gamla blecken med spik och målades. Eftersom de gamla spikarna hade åstadkommit hål så återmonterades blecken något lägre på karmarna, dvs de flyttades ned något från den tidigare nivån och kom således närmare den nivå som de ursprungliga blecken haft.

Återmonterat fönsterbleck där karmen målats, men bleckets målning återstår.

Ankarjärn och ankarslutar

Den stora ombyggnad som företogs omkring 1780 var föranledd av att hela byggnadens konstruktion var på väg att kollapsa. Takkonstruktionen tryckte ut ytterväggarna så att de lutade utåt. Vid ombyggnaden var det nästan bara ytterväggarna som fick stå kvar och dessa säkrades vid ombyggnaden med kraftiga ankarjärn och ankarslutar. Dessa har i någon mån kompletterats med ytterligare ankarjärn i senare tid.

Inför arbetena var järnen i god kondition, men målningen anfräkt och enstaka synliga rostangrepp. De tidigare målningsbehandlingarna har gett upphov till vissa färgfläckar på stenfasaden. De senaste åren har det förts diskussioner kring kulören på ankarslutar, källarluckor och källardörrar. Dessa har troligen sedan sent 1970-tal varit målade i en ljus blågrå kulör, vilken i dag upplevs som främmande i sammanhanget. Omkring 2017 fanns det ett behov att måla källardörrarna på trappfronterna och då valdes en brun kulör. Denna kulör hade inte i första hand en dokumenterad bakgrund i byggnaden utan valdes främst av estetiska skäl.

När nu ankarjärnen behövde målas togs kulörfrågan upp igen. För att försöka klargöra tidigare kulörer uppdrogs åt konservator Ninni Ekre vid Jönköpings läns museum att göra en färgtrappa som visar tidigare målningsskikt och kulörer. Sammanfattningsvis visade denna undersökning att järnen i äldre tid varit svartmålade, men att de i senare tid varit ljus gråmålade. Projektgruppen tog fasta på det äldre färglagret och tog fram en svartaktig kulör som inte var helt svart för att kontrasten mot fasaden inte skulle bli alltför skarp. Den valda kulören blev NCS S 8502-Y.

Ankarslut före (ovan) och efter (nedan) ommålning i ny, svartaktig kulör.

Ovan: Hörn som visar ommålade respektive ej ommålade ankarslutar.
Till vänster: Konservatorns färgtrappa.

Ovan: Lucka på den södra fasaden.

Nedan: Konservatorns färgtrappa på en lucka mot norr.

Till höger: I början av 1970-talet företogs grundförstärkningar av Domstolsbyggnaden och av bilden framgår källarluckornas dåvarande färgsättning.

Inristning från 1902 högt upp på fasaden.

Kulörundersökning på källarluckor

Någon målning av byggnadens källarluckor av järn utfördes inte under projektets gång, men för att förbereda frågan uppdrogs åt konservator Ninni Ekre vid Jönköpings läns museum att göra en färgtrappa som visar tidigare målningsskikt och kulörer. Denna undersökning visade att luckorna, som troligen tillkom omkring 1780, varit målade i flera olika kulörer. Olika gråa kulörer har varit vanliga och en mörkare grå finns även dokumenterad på färgbilder från 1970-talet. Detta kan även jämföras med en uppgift från 1874 att luckorna skulle målas ”i likhet med muren”, vilket torde var någon brun kulör. År 1924 föreslås däremot att luckorna skall målas i svart kulör. Underst satt däremot en brunaktig kulör, enligt den färgarkeologiska undersökningen. Det visade sig att denna kulör var snarlik den som de ovan nämnda källardörrarna målats i omkring 2017. Kulören på källarens dörrar och luckor skall således bli 2C-710 obränd umbra i enlighet med Riksantikvarieämbetets färglikare. Denna målning ingick inte i entreprenaden men bör utföras under våren 2021 och för att ingå i Riksantikvarieämbetets tillståndsbeslut.

Kulturhistoriska iakttagelser

Inristning 1902

När ställningarna rests kunde man överst på fasaden läsa en inskription eller inristning. Den tyddes som ”I. Ln 26/8 1902”, ungefär som att året 1902 ristats två gånger. Inskriptionen hade en sådan placering att den måste ha utförts från en steg eller byggnadsställning. Om man studerar Överintendentsämbetets årliga besiktningsprotokoll beträffande Göta hovrätt finns det för 1901 noterat ett förslag om att ”fasaderna skrapas och borstas”. Detta innebar att ämbetet 1901 föreslog att man för kommande års budget skulle lägga in kostnaderna för en fasadöversyn. Detta genomfördes också enligt bevarade arkivhandlingar. Helt säkert har någon passerat på att göra inristningen samtidigt som byggnadsställningar var resta för fasadarbetena sommaren 1902. Man kan jämföra inristningens initialer med en ungefär samtida adresskalender för Jönköping. I stadens adresskalender för åren 1899–1900 finns det

en person som skulle kunna vara upphovsman till inristningen: stenhuggaren C J Larsson som bodde på Klostergatan 27 förutsatt att han skrev sina initialer "I Ln".

Drevning med lump

När fogarna kring fönstren högs bort framkom att mellanrummet mellan murverket och fönsterkarmarna var tätat med lindrev och gammal lump. Stenkonserveringsföretagets personal tog hand om lumpen och lämnade den till antikvarien. Denna kontaktade fil. dr Pernilla Rasmussen, specialist på det sena 1700-talets modedräkt. Hon kunde med hjälp av fotografier klargöra att det påträffade randiga tyget var ett halvylletyg med ullgarn i varpen och lingarn i inslaget. Det enfärgade tyget som var ihopsytt med det randiga var ett lite grövre linnetyg, troligen ett foder. Randiga halvylletyger var, enligt Rasmussen, mycket vanliga under 1700-talets andra hälft. Slutligen föreslogs att det tillvaratagna tyget som analyserats kommit från ett livstycke eller en väst, se intilliggande faktatext.

En del av de påträffade textilierna.

Övrigt

Parallellt med arbetena hölls underhandskontakt med Héléne Hanes, kulturhistorisk expert på SFV. Detta gällde i första hand vid framtagningen av kulörer på ankarjärn och källarluckor.

Under de nu genomförda arbetena uppkom idéer och förslag på vad som eventuellt bör undersökas vid framtida arbeten på fasaderna. För att klargöra fönstrens färgsättningshistoria bör en färgarkeologisk undersökning göras på något fönster mot norr som inte reparerats med materialbyte. Vid de nu genomförda arbetena skrapades fönsterkarmarna och då noterades att de tidigare haft gråa och vitaktiga kulörer, men denna iakttagelse behöver fördjupas betydligt.

För att erhålla ytterligare uppgifter om de påträffade textilierna och framtida textiltfynd i fasaden kan man låta dessa analyseras ytterligare och konserveras.

FAKTA

De påträffade textilierna

Pernilla Rasmussen, fil.dr i textilvervetenskap och universitetslektor vid Avdelningen för modevetenskap, Institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet, lämnade följande kommentarer:

Vad jag kan se på bilderna är det randiga tyget ett halvylletyg, med ullgarn (kamgarn) i varpen och lingarn i inslaget. Varpen är finare och tätare än inslaget. Tyget är kypertvävt. Det ser man på den tydliga diagonalen som bildas i väven som bildas när bindpunkterna förskjuts ett steg åt sidan för varje inslag. Tyget är en 2-1 kypert med s-lutning.

Det ljusa tyget är ett tuskaftsvävt linnetyg av lite grövre kvalitet. Detta var vanligt att använda som fodertyg. Lingarnet till detta tyg är grövre spunnet än varpen i halvylletyget. Det kan tyda på att det är hemspunnet och hemvävt. Randiga halvylletyger var mycket populära i breda befolkningslager under 1700-talets andra hälft. Förebilden var modetyget kalmink, som var ett fint satinvävt köpetyg av ylle med blank yta (behandlad i kalenderingsmaskin) och ränder i många schatterande färger som gav ett effektivt utseende[...]. Randningar är ett lätt mönster att åstadkomma i vävstolen.

Tygbitarna ni hittat ser också ut att ha ullgarnet i varpen och lingarnet i inslaget. Den enklare randningen med bredare ränder av gult och brunt och en liten smal rand av rött tyder på en inhemsk tillverkning, hemvävt eller svensk produktion.

Jag är helt på [...] att det kan vara fråga om ett sönderdelat klädesplagg. Randigt var högsta mode på 1770- och 80-talen och en bit in på 1800-talet och kalmink var populärt bland både män och kvinnor. Foder av tuskaftsvävt linne var också vanligt. Foder och yttertyg möttes i plaggets kanter framkant, nederkant, halsringning. Man använde mera sällan infodringar av yttertyget på plaggets insida som idag [...] Så det kan absolut vara rester av plagg som använts för att täta runt fönstren när dessa byttes på 1780-talet. Om jag ska gissa kan detta vara resterna av ett livplagg, antingen väst eller livstycke.

Den färdigrestaurerade fasaden.

Domstolsbyggnaden sedd från nordost efter avslutade arbeten.

Sammanfattning

Under hösten 2020 genomfördes en restaurering av den östra fasaden på Domstolsbyggnaden vid Göta hovrätt. Arbetena omfattade i första hand konservering och omfogning av stenfasaden och ommålning av fasadens ankarjärn och ankarslutar. Vidare inleddes ommålningen av fasadens fönster genom att karmarna skrapades och målades samt fönsterblecken sågs över.

Administrativa uppgifter

RAÄ:s dnr:	RAÄ-2020-1421
Jönköpings läns museums dnr:	2020-197
SFV:s dnr:	0696/20
Byggherre:	Statens fastighetsverk genom teknisk förvaltare David Eriksson
Projektledare:	Tengbom genom arkitekt Gunilla Gustafsson
Totalentreprenör:	Byggbolaget Peter & Morgan AB
Entreprenör, fogning mm:	AB Stenkonservering Väst
Entreprenör, måleri:	L Magnussons måleri i Hjo AB
Entreprenör, plåt:	Wahlunds plåtslageri AB
Konsult, stenkonservering	Prolithos stenkonservering AB genom Svante Nilsson

Antikvarisk medverkan:.....Anders Franzén
Rapportansvarig: .....Anders Franzén
Rapportgranskning:.....Mikael Nordström
Län:.....Jönköpings län
Kommun: .....Jönköpings kommun
Stad/socken: .....Jönköpings stad
Fastighetsbeteckning:.....Arkivet 1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Göta hovrätt

Riksarkivet, Marieberg (RA)

Överintendentsämbetet, huvudarkivet: F I bac:15

Landsarkivet i Vadstena (VLA)

Göta hovrätt, huvudarkivet: Handlingar angående hovrättens hus, tomter och inventarier, 1873–1916, 1927–47, F II:4.

Otryckta källor

Göta hovrätt. Vårdprogram för Göta hovrätt 2012, F003. Statens fastighetsverk

Tryckta källor och litteratur

Franzén, Anders (2016). *Göta hovrätt: rättvisans hemvist under fyra sekel.* Jönköping: Jönköpings läns museum

Bilaga 1. Resultat från färgarkeologiska undersökningar

Färgskiktundersökning, Göta Hovrätt. Jönköping. Lucka. JLM dnr 2020-197.

Bilaga 1

FÄRGSKIKTSBESKRIVNING

Byggnad GÖTA HOVRÄTT. EXTERIÖR	Undersökt föremål Lucka	Ljusförhållanden v kodning Dagsljus	Datum 2020-09-11
	Element	Blektid	Foto Digital
Rumnr/Funktion Fasad, norra sidan	Placering av färgtrappa Första luckan från östra gaveln	Dokumentationstyp Beckers NCS-index	Handläggare Ninni Ekre

Lager	Material	Y	Färg	NCS-nummer	Textur/Glans	Anmärkning	Fas
0	Järn					Minimalt oxiderad. Möjligen struken med olja?	
1	Olja		Brunbeige	S 5050-Y20R/ S6050-Y20R	Matt	Grundering? Tjockt, lite segt skikt	1
2	Oljefärg	Y?	Olivgrön	S5005-G80Y	Matt-halvblank		1?
3	Olja		Olivgrön, ljus	S4005-G80Y	Matt	Undermålning till 4?	2
4	Oljefärg	Y	Mörkt grön	S7005-G20Y/ S7010-G30Y	Halvblank		2?
5	Oljefärg	Y?	Klargrön	S3030-G20Y/ S3040-G20Y	Halvblank	Egen ton? Eller undermålning till 6?	3
6a och b	Oljefärg	Y	Mellangrå	S6005-B20G/ S6005-R80B	Matt-halvblank	Två strykningar	(3?) 4
7	Olja		Ljust gråvit	S2502B	Matt	Undermålning/grundering?	5
8	Oljefärg	Y	Mellangrå	S6005-B80G/ S6005-B20G	Matt-halvblank		5
9	Olja		Brunorange	S4030-Y60R	Matt	Undermålning/skyddsfärg?	6
10	Oljefärg	Y	Ljust grå	S4502-G			6
11	Olja		Rödorange	S3060-Y20R/ S2570-Y60R	Halvblank	Undermålning/skyddsfärg?	7
12	Oljefärg Nuvarande	Y	Ljust grå	S2502B/ S3502B	Matt	Två strykningar. Den yttre är något vittrad	7

Y/ Förbuckade lager betyder att skiktet troligen varit aktivt som det synliga (yttsikt). Kodningen och fasindelning är ungefärlig på samtliga skikt.

Färgskiktsundersökning, Göta Hovrätt. Jönköping. JLM dnr 2020-197.

Bilaga 1

FÄRGSKIKTSBESKRIVNING

Byggnad GÖTA HOVRÄTT. EXTERIÖR		Undersökt föremål Ankarjäm		Ljusförhållanden v kodning Dagsljus (mulet)	Datum 2020-09-08
		Element		Blektid	Foto Digital
Rumnr/Funktion Fasad, östra sidan		Placering av färgtrappa Ankarjäm no 2 från norr		Dokumentationstyp Beckers NCS-index	Handläggare Ninni Ekre

Lager	Material	Y	Färg	Dekor	NCS-nummer	Textur/Glans	Anmärkning	Fas
0	Järn						Oxiderad, mot ”roströd”	
1	Rostskyddsfärg (mönja?)		Brunröd		S5040-Y70R		Kodningen är ungefärlig	1
2	Oljefärg	Y	Svart/mörkgrå		S7500-N / S8500-N (på sidan: mera mot S8502-Y)	Matt	Färgkoden är ungefärlig. Mörkare på sidan, som inte på samma sätt varit exponerad för sol etc.	1
3	Oljefärg	Y	Varmgrå		S4502-Y / S3502-G	Matt		2
4	Oljefärg Nuvarende	Y	Ljus grå (vitträd)		S2502-B / S3502-B	Matt	Vitträd färg.	3

Y/ Förbuckade lager betyder att skiktet varit aktivt som det synliga (ytiskt).

Under hösten 2020 genomfördes en restaurering av den östra fasaden på Domstolsbyggnaden vid Göta hovrätt. Arbetena omfattade i första hand konservering och omfogning av stenfasaden och ommålning av fasadens ankarjärn och ankarslutar. Vidare inleddes ommålningen av fasadens fönster genom att karmarna skrapades och målades samt fönsterblecken sågs över.

Föreliggande rapport sammanfattar vad som framkom vid arbetena.

